

УДК 347+349.4

№ держреєстрації: 0125U000691

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
(ДонДУВС)**

25015, м. Кропивницький, вул. Велика Перспективна, 1
тел. + 38 (097) 907 01 01, + 38 (066) 678 78 80

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т.в.о. першого проректора ДонДУВС
доктор юридичних наук, доцент

Ганна Буга

2025 р.

**ЗВІТ
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ**

**ПРАВО ВЛАСНОСТІ НА КОЛГОСПНИЙ ДВІР ТА СПАДКУВАННЯ
ТАКОГО ПРАВА: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА
ВИРІШЕННЯ СПОРІВ**

(остаточний)

Керівник НДР
доктор юридичних наук,
професор

A handwritten signature in blue ink, which appears to be 'Тетяна Колеснік', written over a horizontal line.

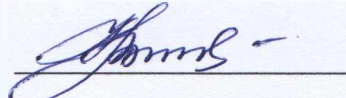
Тетяна КОЛЕСНІК

Результати роботи розглянуто Науковою радою Донецького державного університету внутрішніх справ, протокол від 27 січня 2025 р. № 1

2025

СПИСОК АВТОРІВ**Керівник теми**

Завідувач кафедри
цивільного, трудового
права та права
соціального
забезпечення
факультету № 4
Донецького державного
університету
внутрішніх справ,
доктор юридичних
наук, професор

24.01.2025

Т.В. Колеснік
(вступ, реферат)

Виконавці:

Доцент кафедри
цивільного, трудового
права та права
соціального
забезпечення
факультету № 4
Донецького державного
університету
внутрішніх справ,
кандидат юридичних
наук

27.01.2025

В.В. Ігнатенко
(змістовна частина
звіту, висновки)

РЕФЕРАТ

Наукова робота складається зі вступу, змістовної частини та висновків. Загальний обсяг наукової роботи становить 13 сторінок, з яких основного тексту – 6 сторінок.

Ключові слова: право власності, спадкування, колгоспний двір, право спільної сумісної власності колгоспного двору, спільна сумісна власність, спільна часткова власність, члени сім'ї колгоспника, ЦК Української РСР.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини майнового характеру, які відбуваються (виникають, змінюються та припиняються) довкола та з приводу майна колгоспного двору, права власності на таке майно та спадкування такого права.

Метою дослідження є вирішення наукового завдання – підготувати для замовника науковий висновок з питань особливостей правового регулювання в Україні та вирішення вітчизняними судами спорів щодо права власності на колгоспний двір та спадкування такого права, який має допомогти замовнику з'ясувати ті чи інші питання правового характеру, що пов'язані з колгоспними дворами, а також розкрити сучасний стан й тенденції розвитку вітчизняної судової практики з розгляду та вирішення зазначених спорів, а також усунути вказаний вище дефіцит в сучасних наукових працях з озвученої тематики та допомогти замовнику надавати правничу допомогу на високому професійному рівні за вказаною тематикою правових питань.

Методологічну основу складають загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: формально-логічний і догматичний, порівняльно-правовий, індукції та дедукції, системно-структурний, методи аналізу та синтезу, кількісного і якісного аналізу, статистичний, емпіричний і конкретно-соціологічний. Застосування вказаних груп методів дозволило провести дослідження на належному методологічному підґрунті, дотриматись системного підходу дослідження наукової проблематики та врахувати єдність її соціального змісту та юридичної форми.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що авторами охарактеризовано стан та особливості правового регулювання в Україні права власності на колгоспний двір та спадкування такого права; узагальнено види (категорії) спорів, які виникають довкола права власності на колгоспний двір та спадкування такого права, а також засоби доказування й способи їх збирання, допомогу адвокатів на даному етапі.

Науково-дослідна робота усуває дефіцит в сучасних наукових працях з розглядуваної тематики та має допомогти замовнику й надалі надавати правничу допомогу на високому професійному рівні.

Проведене дослідження є завершеною працею. Напрямки подальших наукових розвідок можуть стосуватись аналізу правозастосовної судової практику на предмет однакового вирішення судами спорів про захист права власності на колгоспний двір, в т.ч. в порядку спадкування.

Керівник НДР
доктор юридичних
наук, професор

_____

Тетяна КОЛЄСНІК

ЗМІСТ

ВСТУП	6
ЗМІСТОВА ЧАСТИНА ЗВІТУ	7
ВИСНОВКИ	13

ВСТУП

Цей науковий висновок **підготовлений кафедрою** цивільного, трудового права та права соціального забезпечення факультету № 4 Донецького державного університету внутрішніх справ (**науковий керівник** – завідувач кафедри цивільного, трудового права та права соціального забезпечення, доктор юридичних наук, професор Колеснік Тетяна Володимирівна) **на підставі договору № 01/12-2024** на виконання науково-дослідної роботи від 12.12.2024, укладеного між Донецьким державним університетом внутрішніх справ, як виконавцем, та адвокатом Драною Дар'єю Станіславівною, як замовником (**надалі - Договір**), на підставі листа адвоката Драної Д.С. № б/н від 23.10.2024 та замовлення № б/н від 23.10.2024 (вх. № 2972еп від 24.10.2024), та додатків до Договору а також відповідно до положень Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (ст. 19).

Додатком № 1 до Договору визначено завдання науково-дослідної роботи (**надалі - НДР**), яку слід виконати, як-то:

- 1) охарактеризувати стан та особливості правового регулювання в Україні права власності на колгоспний двір та спадкування такого права;
- 2) узагальнити види (категорії) спорів, які виникають довкола права власності на колгоспний двір та спадкування такого права, а також засоби доказування й способи їх збирання, допомога адвокатів на даному етапі;
- 3) проаналізувати правозастосовну судову практику на предмет однакового вирішення судами спорів про захист права власності на колгоспний двір, в т.ч. в порядку спадкування.

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА ЗВІТУ

На виконання визначених завдань НДР вважаємо за необхідне зазначити викладені нижче положення та висновки.

Право спільної сумісної власності колгоспного двору на майно за своєю правовою природою є досить специфічним, оскільки:

- 1) норми, які його регулювали, були вилучені з цивільного законодавства ще 06.01.1994 (на сьогодні – це 30 років тому);
- 2) хоч такі норми і були вилучені з цивільного законодавства України, однак під час вирішення спорів, пов'язаних з майном колгоспного двору, такі норми підлягають застосуванню судами України;
- 3) починаючи з 06.01.1994 з кожним днем зменшується ступінь ймовірності, що основна частина правової спільноти адвокатів та суддів під час своєї професійної кар'єри може зустрітись зі спорами щодо майна колгоспного двору, що ускладнює як розуміння такого права, так і вирішення спорів, які можуть виникати щодо нього, а для пересічних фізичних осіб, які в більшості не мають правничої освіти, така ймовірність взагалі дорівнює нулю, якщо тільки їм не доведеться стати учасником цивільної справи, присвяченої вирішенню спору, який виник у розглядуваних матеріально-правових відносин.
- 4) системний аналіз статей 13 та 14 ЦК Української РСР (в редакції 18.07.1963) дає підстави стверджувати, що до неповнолітніх, як суб'єктів цивільних правовідносин, належали всі особи з їх народження і до досягнення ними 18 років, і саме всі такі особи, якщо вони були членами сім'ї колгоспника, набували право власності на частку колгоспного двору і ставали співвласниками

такого майна на рівні з іншими дорослими (повнолітніми) членами колгоспного двору;

- 5) умовно визначена сім'я у складі повнолітніх осіб та неповнолітніх осіб, купуючи житловий будинок, набувала статусу колгоспного двору (сімейно-трудового об'єднання), головою якого ставала одна з повнолітніх осіб, а інші члени її сім'ї ставали членами такого двору;
- 6) об'єктом права спільної сумісної власності колгоспного двору певної конкретної сім'ї був конкретний житловий будинок з погосподарськими будівлями та спорудами;
- 7) права власності на колгоспний двір підтверджувалось відповідним свідоцтвом про право особистої власності на житловий будинок, яке видавалось виконавчими комітетами відповідних місцевих (сільських, селищних, міських) рад народних депутатів на підставі свого ж рішення. В такому свідоцтві могло зазначатись приблизно так: *«в цілому житловий будинок з прилежними до нього будівлями та спорудами, який складається з одного житлового будинку розташований в м. __ по вул. __ за № __ дійсно належить колгоспному двору, голова якого __»*;
- 8) важливо, що один примірник свідоцтва про право особистої власності на житловий будинок підлягав переданню до відповідного бюро технічної інвентаризації, а на другому примірнику (співвласників) бюро проставляло реєстраційний напис на свідоцтві про право особистої власності на житловий будинок, і такий напис свідчив про здійснення державної реєстрації права власності на житловий будинок, а з дати такої реєстрації виникало право власності на колгоспний двір. Такий реєстраційний напис міг містити такі слова: *«будинок № __ по вулиці __ в цілому зареєстровано в __ міжміському бюро технічної інвентаризації по*

праву особистої власності за колгоспним двором, голова якого П.І.Б. на підставі свідництва про право особистої власності та записано в реєстрову книгу за № __/__.¹ Будинок № __ по вулиці __ в цілому складається з одного житлового будинку»;

- 9) право власності на майно колгоспного двору втрачали ті працездатні члени двору, які не менше трьох років підряд до 15.04.1991² не брали участі своєю працею і коштами у веденні спільного господарства двору (в цей строк не включається час перебування на дійсній строковій військовій службі, навчання в учбовому закладі, хвороба). Тобто з 15.04.1991 право спільної сумісної власності на майно колгоспного двору зберігали за собою ті члени двору, котрі не втратили таке право до 15.04.1991;
- 10) починаючи з 06.01.1994, тобто з дня, коли з ЦК УРСР були вилучені норми, що регулювали правовідносини колгоспного двору, зберегли своє існування колгоспні двори, об'єктами права власності якого мають розглядатись як житлові будинки з погосподарськими будівлями та спорудами, так і земельні ділянки на якому розташоване вказані будівлі та споруди;
- 11) під час дії права спільної сумісної власності колгоспного двору на відповідне майно не визначались та не могли визначатись частки членів такого двору, виходячи з суті (природи) правового режиму спільної сумісної власності;
- 12) якщо відбувалось визначення часток членів колгоспного двору у праві спільної сумісної власності такого двору на майно, то воно призводило до зміни правового режиму спільної сумісної власності на правовий режим спільної часткової власності з одночасним припиненням існування колгоспного двору (між усіма його

---

¹ В знаменнику вказували номер реєстрової книги, а в числівнику номер запису в реєстраційний напис.

² 15 квітня 1991 року – це дата введення в дію «Закону Української РСР «Про власність».

членами чи з тим членом двору, який визначив належну йому частку), і така зміна ґрунтувалась би на принципі рівності часток усіх членів колгоспного двору, в тому числі й неповнолітніх осіб;

- 13) одним із наріжних каменів, які можуть трапитися на шляху вирішення спорів про право власності колгоспного двору, є позовна давність, відсутність пропуску якої обов'язково необхідно доводити, наприклад, такими аргументами: *«Позивач не знав та не міг знати про належність йому, як члену колгоспного двору, права спільної сумісної власності колгоспного двору на житловий будинок № __, у період часу з __ по __ Позивач був неповнолітнім, через що з об'єктивних причин (малий вік) був обмежений як в розумінні правових відносин, які відбувались довкола нього, так і в доступі до інформації про свої права та права членів його сім'ї, а також до документів, якими вони підтверджувались».*

Спори щодо майна колгоспного двору, мають вирішуватися за нормами, що регулювали власність цього двору, а саме за ст.ст. 109, 122-126 ЦК Української РСР (які містились в ЦК УРСР до 06.01.1994), якщо житловий будинок був придбаний до 15.04.1991.

Судова практика містить достатню кількість правових висновків, присвячених праву власності на колгоспний двір та спадкуванню такого права. Наприклад, постанова ВС від 13.11.2019 у справі № 715/543/16-ц (провадження № 61-3888св18), в ЄДРСР № 86103717, містить наступний висновок:

*«... до спірних правовідносин підлягають застосуванню **норми матеріального права, які були чинними на момент виникнення спірних правовідносин.***

*Відповідно до статті 58 Конституції України закони та інші нормативно-правові акти **не мають зворотної дії в часі**, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.*

*За правилами частин першої та третьої статті 5 ЦК України акти цивільного законодавства регулюють відносини, які виникли з дня набрання ними чинності. Якщо цивільні відносини виникли раніше і регулювалися актом цивільного законодавства, який втратив чинність, **новий акт цивільного законодавства застосовується до прав та обов'язків, що виникли з моменту набрання ним чинності.***

*Відповідно до частини 4 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» ЦК України цей Кодекс застосовується до цивільних відносин, **що виникли після набрання ним чинності.***

Колгоспний двір - це сімейно-трудова об'єднання осіб, які використовують майно двору для ведення підсобного господарства і сімейних потреб.

*Статтями 63, 64 ЗК УРСР передбачено, що кожний колгоспний двір має право на присадибну земельну ділянку, яка надається в порядку і в межах норм, передбачених статутом колгоспу. **Присадибна земельна ділянка надається для будівництва житлового будинку, господарських будівель, під город, сад та на інші потреби. До присадибної ділянки входить вся площа, в тому числі і зайнята будівлями.** Присадибна земельна ділянка надається колгоспному двору за рішенням загальних зборів членів колгоспу (зборів уповноважених); її розміри встановлюються з урахуванням кількості членів двору та їх трудової участі в громадському господарстві колгоспу. **Новостворювані колгоспні двори, зареєстровані в сільських (селищних) Радах народних депутатів, мають право на одержання присадибних ділянок в порядку і розмірах, визначених статутом колгоспу.***

*Відповідно до пункту 42 Примірного статуту колгоспу, прийнятого III Всесоюзним з'їздом колгоспників та затвердженого постановою Ради Міністрів СРСР від 27 листопада 1969 року № 910, **сім'я колгоспника (колгоспний двір) може мати у власності житловий будинок, господарські будівлі, продуктивну худобу, птицю, бджіл і дрібний сільськогосподарський***

інвентар для робіт на присадибній ділянці. Сім'ї колгоспника (колгоспного двору) надається в користування присадибна земельна ділянка під город, сад і інші потреби в розмірі до 0,50 га, включаючи землю, зайняту будівлями, а на поливних землях до 0,20 га».

ВИСНОВКИ

Право власності на колгоспний двір за своєю правовою природою є досить специфічним цивільним правом, оскільки включає в себе ознаки права спільної сумісної власності колгоспного двору на майно.

Таке право спільної сумісної власності в процесі його спадкування трансформується в право спільної часткової власності, а саме право власності колгоспного двору на майно припиняється.

Спадкування такого права відбувається на підставі загальних норм про спадкування та норм, які регулюють право власності на нерухоме майно (житлові будинки та земельні ділянки).

Правовідносини майнового характеру, які відбуваються (виникають, змінюються та припиняються) докола та з приводу майна колгоспного двору, права власності на таке майно та спадкування такого права, в т.ч. спірні правовідносини, мають регулюватись нормами, що регулювали власність цього двору, а саме за ст.ст. 109, 122-126 ЦК Української РСР (які містились в ЦК УРСР до 06.01.1994), якщо житловий будинок був придбаний до 15.04.1991.

Результати науково-дослідної роботи за темою «Право власності на колгоспний двір та спадкування такого права: особливості правового регулювання та вирішення спорів» прийнято замовником та оформлено актом здавання- приймання, підписаного обома сторонами.